




# POTŘEBY ČLOVĚKA A JEJICH HIERARCHIE

Mgr. Andrea Menšíková  
Katedra Ošetřovatelství, LF MU Brno



# CÍL PŘEDNÁŠKY

POZNATKY O ZÁKLADNÍCH POTŘEBÁCH TVOŘÍ TEORETICKÝ  
PODKLAD PRO OŠETŘOVATELSKÝ PROCES A JEHO APLIKACI V  
NEMOCNICI I DOMÁCÍ PÉČI.

- POZNÁNÍ A POCHOPENÍ SAMA SEBE A TÍM USPOKOJOVÁNÍ SVÝCH POTŘEB
  - POCHOPENÍ POTŘEB DRUHÝCH A POROZUMĚNÍ PŘÍČIN JEJICH CHOVÁNÍ
    - HODNOCENÍ POTŘEB JE ZÁKLADEM PRO HODNOCENÍ NEMOCNÉHO
- 


# POTŘEBA

Vymezuje se jako stav nedostatku nebo nadbytku něčeho, odchylovícího se od životního optima.

V průběhu života se mění z hlediska kvantity i kvality.

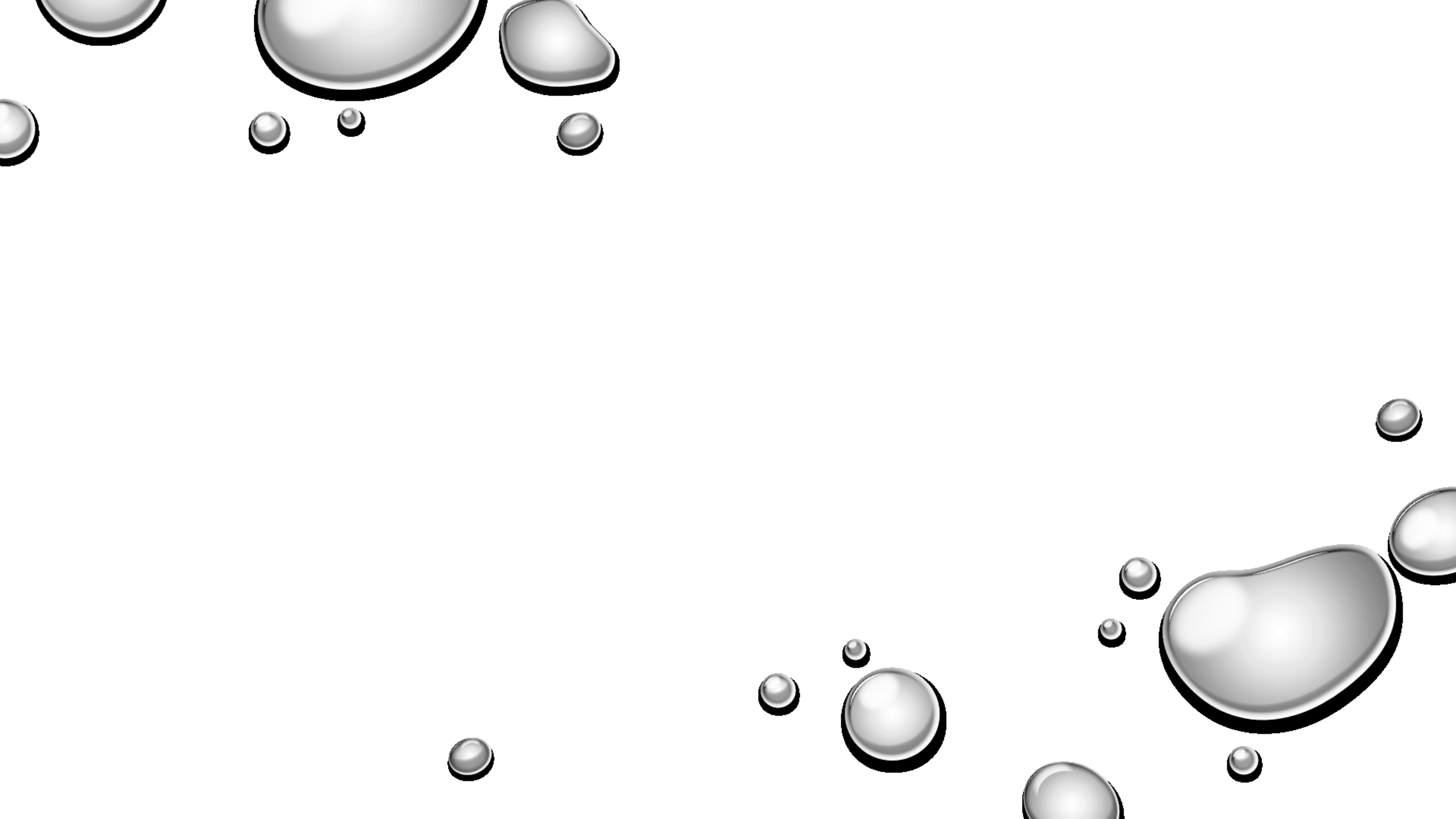


# POTŘEBA

- Nutnost organismu něco získávat nebo něčeho se zbavit.  
Stav organismu člověka, který znamená porušení vnitřní rovnováhy nebo nedostatek ve vnějších vztazích osobnosti.
  - Patří mezi aktivačně – motivační vlastnosti osobnosti.
- 

# POTŘEBA

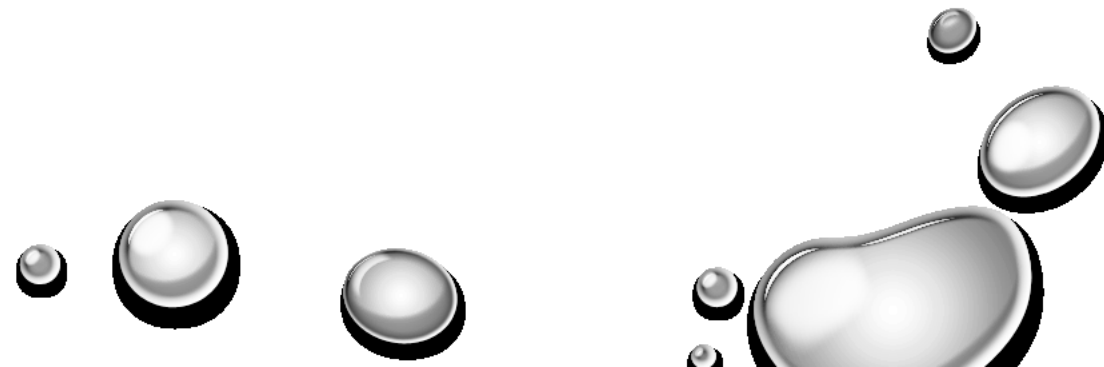
- pobízí k vyhledávání určité podmínky nezbytné k životu, popř. vede k vyhýbání se určité podmínce, která je pro život nepříznivá.
- je něčím, co lidská bytost nutně potřebuje pro svůj vývoj a život.
- lidské potřeby nejsou neměnné, neustále se vyvíjí a kultivují.
- každý jedinec vyjadřuje a uspokojuje potřeby svým způsobem (žádoucím-nežádoucí způsobem).
- potřeby jsou základními motivy.





# ABRAHAM MASLOW

- americký psycholog
- (\*1908 - †1970)
- představitel humanistické psychologie
- v roce 1943 uvedl svoji slavnou hierarchii potřeb



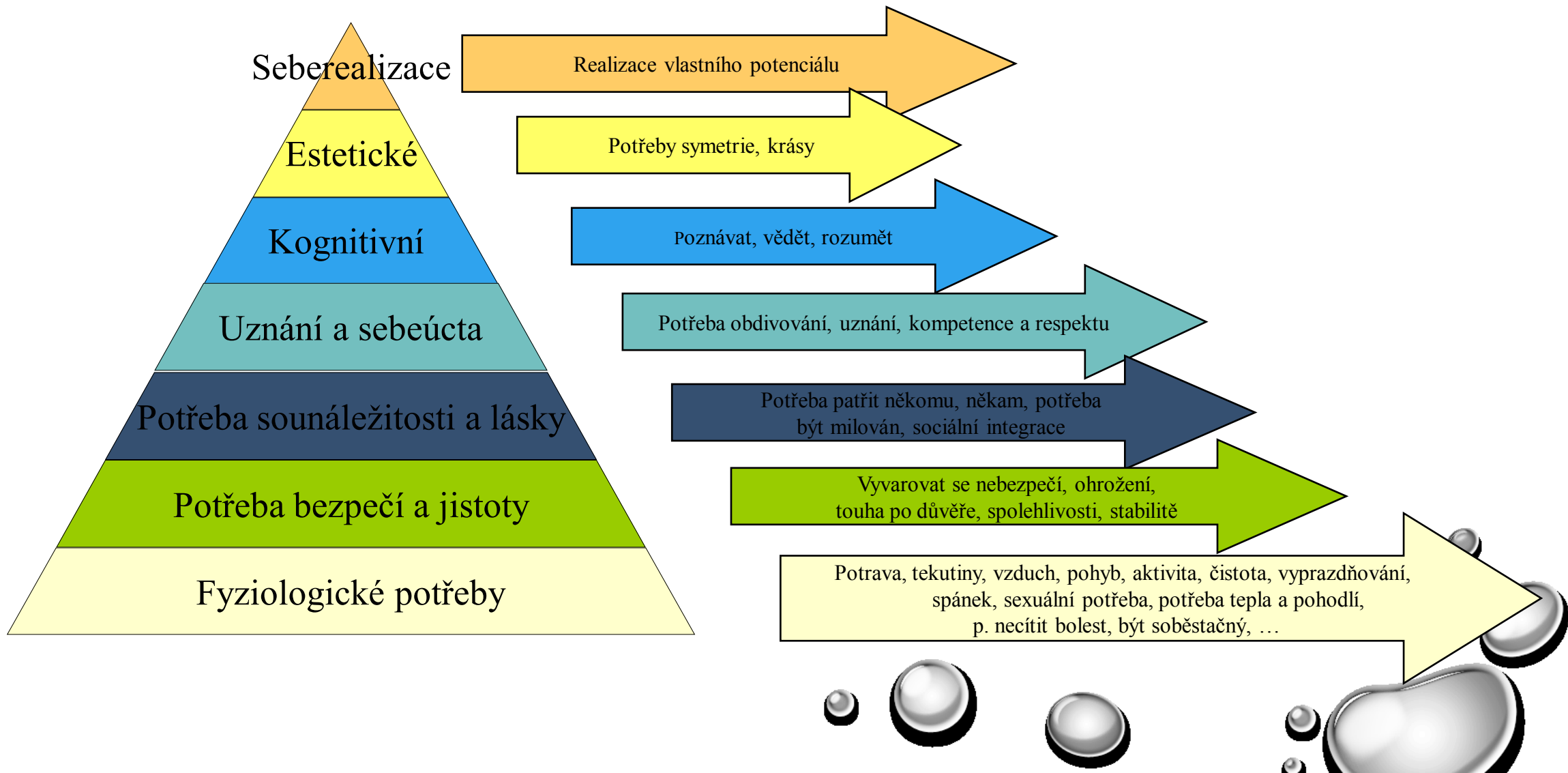
# MASLOWOVA HIERARCHIE POTŘEB





# MASLOWOVA HIERARCHIE POTŘEB

(UPRAVENO DLE ATKINSONOVÉ A KOL.)



# MASLOWOVA HIERARCHIE POTŘEB

## Nižší potřeby

Fyziologické potřeby

Potřeba bezpečí

## Vyšší potřeby

Potřeba seberealizace

Potřeba uznání

Potřeba sounáležitosti

# HIERARCHIE POTŘEB DLE MASLOWA

- Podle Maslowa má každý jedinec individuální systém motivů, který je hierarchicky uspořádán, protože některé z motivů jsou silnější než jiné a některé z těch silných jsou nejsilnější.
- Maslow vidí lidi jako bytosti, které neustále od početí až do smrti rostou a vyvíjejí se.
- Člověk je bytost s potřebami a dosahuje zřídka stavu plnějšiho uspokojení, vyjma krátké doby.
- Splní-li se potřeba, člověk si ji už dále neuvědomuje.
- Jakmile je jedna potřeba uspokojena, staví se na její místo druhá!



# DĚLENÍ POTŘEB PODLE OBECNÝCH KRITÉRIÍ

- **Z podstaty člověka:**
  - Biologické
  - Psychické
  - Sociální
  - Estetické
  - Kulturní
  - Sebevyjádření
  - Duchovní





# DĚLENÍ POTŘEB PODLE OBECNÝCH KRITÉRIÍ

- **Podle počtu osob, kterých se týkají:**
  - Individuální (osobní růst, realizace svých snů)
  - Kolektivní (*potřeba zdrav. a sociální péče dané skupiny lidí, ochrana životního prostředí, pracovního prostředí aj.*)





# DĚLENÍ POTŘEB PODLE OBECNÝCH KRITÉRIÍ

- **Dle obsahu:**


- Materiální (*vyjadřují požadavek mít věci ve vlastnictví – dům, auto*)
- Nemateriální (*osobní hierarchie hodnot – potřeba lásky, svobody, žít v souladu se svým svědomím*)

- **Z ekonomického pohledu:**

- Ekonomické (*mít značkové oblečení, adekvátní ocenění práce, aj.*)
  - Neekonomické (*mít dítě*)
- 



# DĚLENÍ POTŘEB PODLE OBECNÝCH KRITÉRIÍ

- **Způsobu vyvolání:**
    - Hlavní (*potřeby předcházející dalším*)
    - Doplnkové (potřeby podílející se na zlepšování již dříve uspokojených potřeb - př. být úspěšný v práci)
  - **Naléhavosti:**
    - Nezbytné (*zajišťující existenci*)
    - Zbytné
- 




# DĚLENÍ POTŘEB PODLE OBECNÝCH KRITÉRIÍ

- **Četnosti výskytu:**

- Trvalé (*denní - jídlo, pití, odpočinek*)
- Občasné (*vznikající s jistou pravidelností - vánoční dárky*)
- Výjimečné (*nepravidelné - oslava výročí svatby*)

- **Času:**

- Současné (*prožívání současnosti - věnovat se rodině*)
  - Budoucí (*složit zkoušku*)
- 



# FAKTORY, KTERÉ MODIFIKUJÍ USPOKOJOVÁNÍ POTŘEB ČLOVĚKA

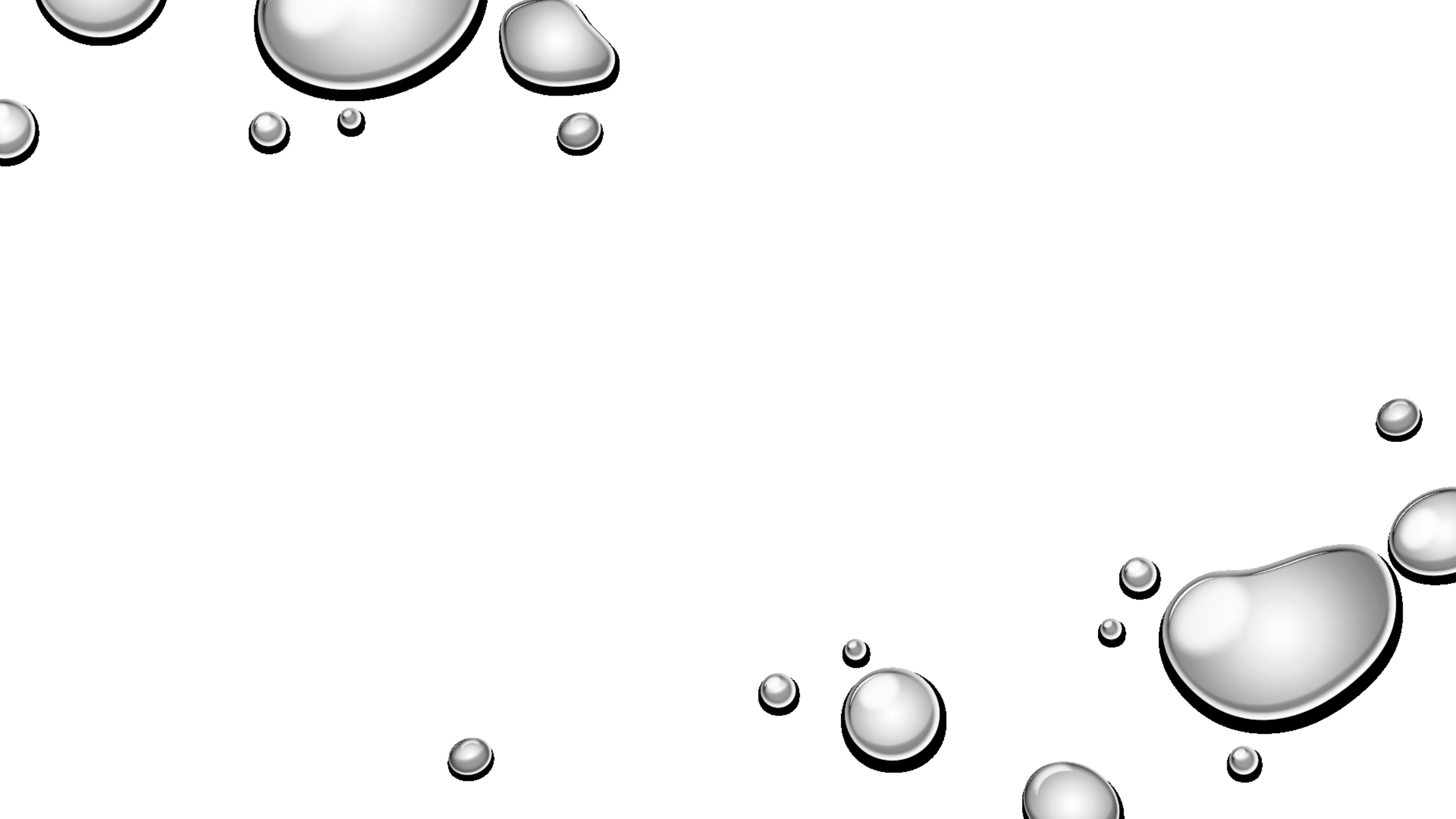
Nemoc

Osobnost/ individualita člověka

Mezilidské vztahy

Okolnosti, za kterých nemoc vzniká

Vývojové stadium člověka



ZÁKLADNÍ PRINCIPEM  
MODERNÍHO  
OŠETŘOVATELSTVÍ JE  
SYSTEMATICKÉ ZJIŠŤOVÁNÍ  
POTŘEB,  
JEJICH HODNOCENÍ A  
PLÁNOVITÉ  
USPOKOJOVÁNÍ JAK VE  
ZDRAVÍ, TAK V NEMOCI



# HOLISTICKÉ POJETÍ OSOBNOSTI



**Rovina  
biologická**



**Rovina  
psychologická**



**Rovina  
sociální**

# BIOPSYCHOSOCIÁLNÍ MODEL NEMOCI

Holistický pohled na člověka z hlediska vzájemné interakce:

**Somatika**

**Psychika**

**Sociální  
prostředí**

Porucha jedné části se stává poruchou celku!

# USPOKOJOVÁNÍ POTŘEB

## BIOLOGICKÝCH

- Péče o tělo
- Příjem potravy a tekutin
- Vyprazdňování
- Spánek a odpočinek
- Komfort a pohodlí
- Sebepéče
- Přiměřený pohybový režim
- Poloha

## PSYCHICKÝCH

- Odstraňování a zmírňování bolesti, strachu
- Identifikace obav a nejistoty
- Zabránění ztráty sebeúcty

# USPOKOJOVÁNÍ POTŘEB

## SOCIÁLNÍCH

- Zmírnění/odstranění/  
zabránění sociální izolace
- Možnosti seberealizace

## KULTURNÍCH

- Možnost sledování a účasti  
na společenském dění
- Estetika prostředí  
(někdy vedeny jako samostatná oblast  
- estetické potřeby)

# USPOKOJOVÁNÍ POTŘEB

## SPIRITUÁLNÍCH

- Respektování náboženského přesvědčení
- Možnost účasti na duchovních obřadech

## SEBEVYJÁDŘENÍ

- Touha po pochopení
- Schopnost pojmenovat svá přání, své názory, prezentovat se svým životem



# VYUŽITÍ V PRAXI

Potřeba - impuls	Intervence - činnost	Výstup - podoba uspokojení
Potřeba vzduchu		
Pocit hladu		nasycení
Pocit žízně		
Únava	odpočinek	
Bolest		
Ospalost	spánek	
Senzorická deprivace		
Přemíra podnětů		pocit klidu

# ZMĚNY V CHOVÁNÍ JEDINCE PŘI NEDOSTATEČNÉ SATURACI POTŘEB

**Psychické potíže**  
*frustrace, neklid, úzkost,  
nervozita, nedostatečná  
koncentrace*

**Somatické potíže**  
*poruchy v naplnění  
základních fyziologických  
potřeb (spánek, výživa,  
vyprazdňování, aj.)*

# POCIT NENAPLNĚNÉ POTŘEBY MŮŽE VYÚSTIT VE:

Stres

Pocit frustrace

Distres

Deprivace

Deprese


- **Stres** - soubor reakcí organismu na vnitřní a vnější podněty narušující chod funkcí organismu, zátěž.
- **Distres** - špatná, negativní zátěž spojená s negativním laděním a prožíváním emočních procesů (strach, zklamání, aj.).
- **Pocit frustrace** - organismus je připraven bojovat s problémem, ale neustále naráží na překážky, které následně vedou k pasivitě, nečinnosti, bezmocnému čekání.
- **Deprivace** - déle trvající frustrace, strádání, které může negativně ovlivnit další vývoj jedince.
- - lidé nespokojeni s Q a náplní života, nepříznivý stav, kdy úzkostné reakce mohou vést k tělesnému a duševnímu selhání.



# PROCES NAPLNĚNÍ POTŘEB VE ZDRAVÍ

VE ZDRAVÍ JE KAŽDÝ DOSPĚLÝ JEDINEC SCHOPEN SATUROVAT SVÉ ZÁKLADNÍ BIOLOGICKÉ POTŘEBY BEZ POMOCI DRUHÝCH

Naplnění vyšších potřeb se odvíjí od:

- schopností,
  - vědomostí a dovedností jedince,
  - vzdělání,
  - sociálního zázemí,
  - prostředí,
  - kulturnosti,
  - úrovně životních cílů a motivací
- 

# PROCES NAPLNĚNÍ POTŘEB V NEMOCI

- Pro pochopení naplnění potřeb jedince v nemoci je vhodné zmapovat předchozí způsob života a osobnost jedince

Zaměřit se na:

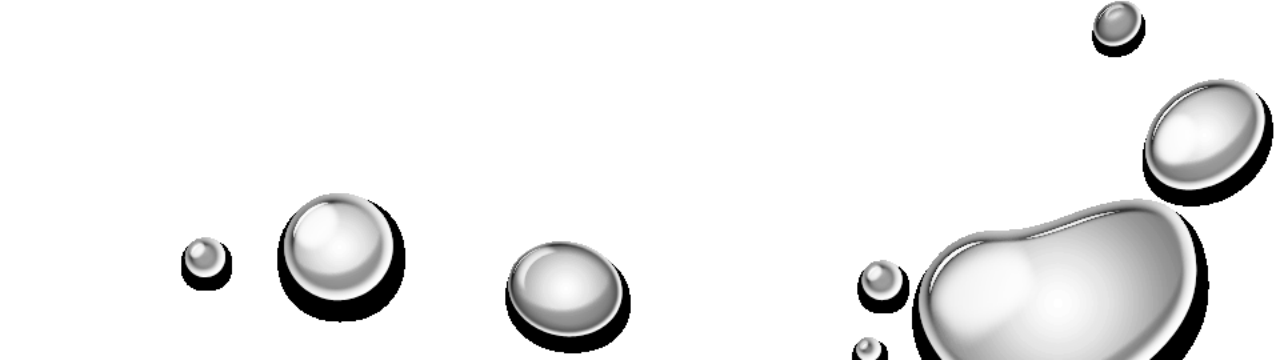
- pohlaví, věk, vzdělání, prostředí, typ osobnosti, temperament (intro/extro), zralost osobnosti, hierarchie hodnot, zdravotní uvědomění
- vliv předchozího onemocnění - posouzení efektu léčby, formy onemocnění, přístup zdravotníků, dg. a th. zákroky
- projevy osobnosti v nemoci - adaptace:

*aktivní* - P/K si danou situaci přizpůsobí sobě a svým potřebám,

*pasivní* - P/K se dané situaci nepřizpůsobí.




# POTŘEBY A OŠETŘOVATELSTVÍ

- i když se Maslowovy potřeby předkládají v jisté hierarchii, musí je sestry a pacienti seřadit do priorit
  - sestra může pomoci nemocnému uspokojit potřebu hned nebo postupuje po částech od jedné k další, případně se věnuje po určitou dobu pouze jedné potřebě
  - potřeby vyplývají z ohrožení života
- 




# POTŘEBY NEMOCNÉHO

- u nemocných osob se primární a sekundární potřeby prolínají a vzájemně podmiňují
  - stěžejní potřebou je být zbaven co nejdříve nepříjemných příznaků, které s sebou nemoc přináší a být dobře léčen a pečlivě ošetřován
  - na uspokojování se může a má podílet sestra
  - je třeba získat nemocného ke spolupráci
- 





# POTŘEBY NEMOCNÉHO

- pravidelné a plynulé uspokojování potřeb podmiňuje pocit klidu a štěstí
  - opakované a dlouhodobé neuspokojení vede k nesouladu a neshodám, mění chování člověka a poškozuje ho
  - nesplnění potřeby zasáhne čas od času každého člověka
  - jednotliví lidé se od sebe liší schopností snášet nesoulad skutečností a vlastním přáním
  - každý má jinou míru odolnosti
- 


# NEMOCNÝ POTŘEBUJE

- být laskavě přijat a mít možnost získat důvěru ve zdravotnický personál
- ležet v pohodlném a vždy čistém lůžku, upraveném dle jeho stavu
- být stále čistý, upravený a mít k dispozici všechno, co potřebuje k udržení osobní hygieny
- být chráněn před nákazami




# NEMOCNÝ POTŘEBUJE

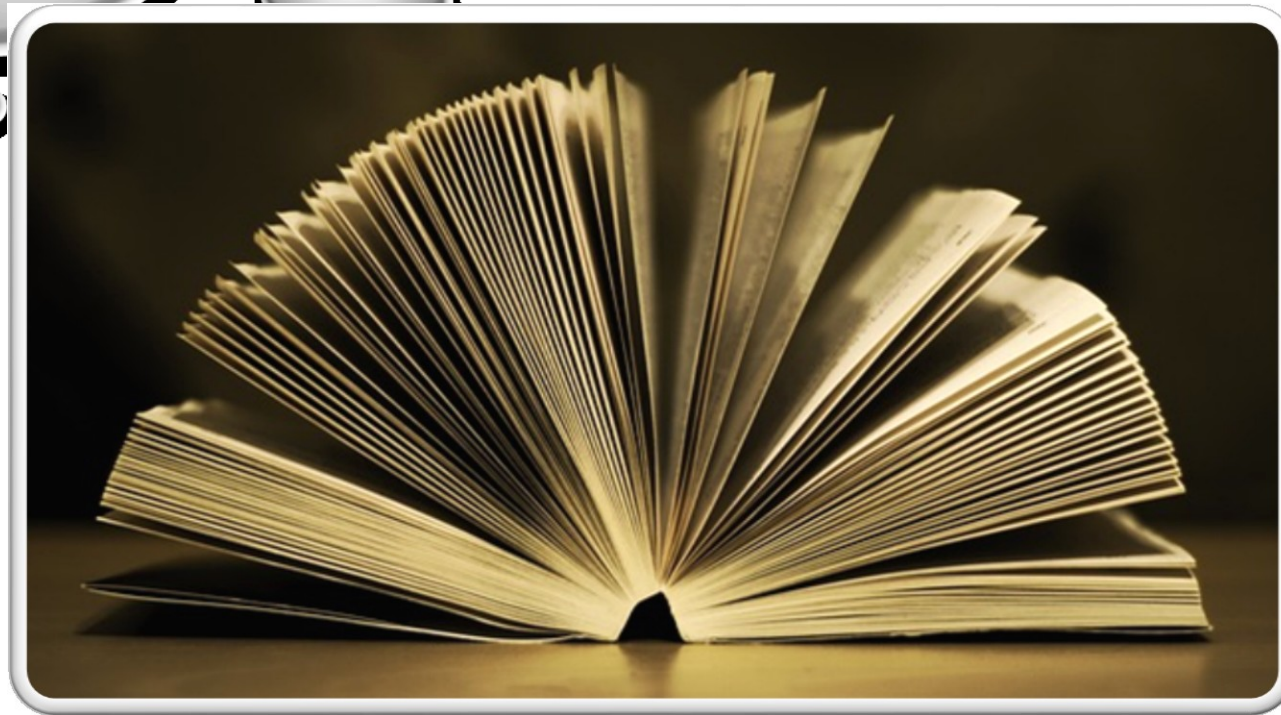


- přijímat stravu úměrnou svému onemocnění
  - mít zajištěné vhodné ovzduší a naučit se správně ovládat dýchání
  - pravidelně se vyprazdňovat
  - dostatečně se vyspat
  - být zbaven bolesti nebo pociťovat její zmírnění
- 



# NEMOCNÝ POTŘEBUJE

- získat dostatečné a srozumitelné informace o svém zdravotním stavu a průběhu léčby
  - být důkladně a šetrně vyšetřen
  - být léčen co nejúčelnějšími a nejúčinnějšími způsoby a prostředky
  - dostávat včas dávky léků v ordinované formě
  - být v kontaktu s rodinou nebo se známými
- 



# DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE

(NEBUDOU SOUČÁSTÍ TESTU)



# KLASIFIKACE POTŘEB DLE MURRAYE:

- Americký psycholog (\*1893 - †1988)
- Viscerogenní – (primární)
- Psychogenní (sekundární)
  - Kladné a záporné
  - Manifestní a latentní



# INDEX VISCEROGENNÍCH POTŘEB DLE MURRAYE

- A. nedostatky (vedoucí k příjmu)
  - Potřeba vdechu
  - Potřeba potravy
  - Potřeba hmatového pociťování
  - Potřeba sexuální
  - Potřeba laktace
- B. tenze (směřující ke zbavení se něčeho)
  - Potřeba výdechu
  - Potřeba mikce
  - Potřeba defekace
- C. poškození (vedoucí k odtažení)
  - Potřeba vyhýbat se noxe
  - Potřeba vyhýbat se horku
  - Potřeba vyhýbat se chladu
  - Potřeba vyhýbat se poškození

# HEZBERGOVA DVOUFAKTOROVÁ TEORIE POTŘEB



- americký psycholog, (\*1923 - †2000)
- doplňuje Maslowovu hierarchickou teorii potřeb
- vychází ze zkoumání příčin spokojenosti a nespokojenosti



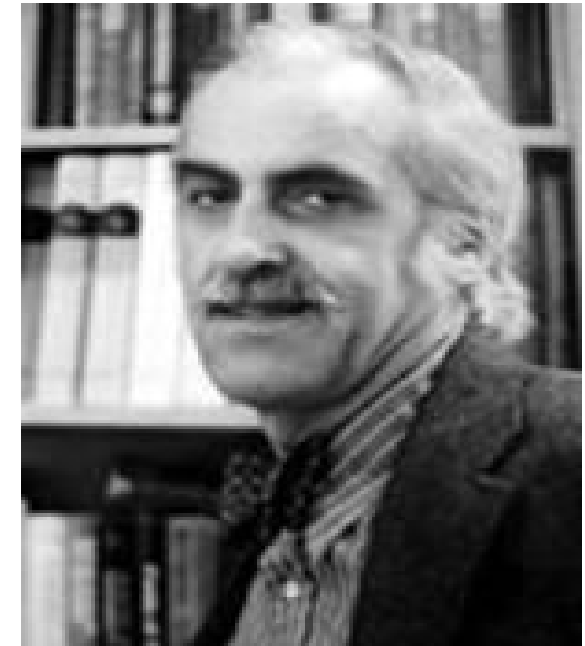
# MCCLELLANDOVA TEORIE ZÍSKANÝCH POTŘEB

MCCLELLAND TVRDÍ, ŽE LIDÉ MAJÍ POTŘEBU NĚČEHO DOSAHNOUT, NĚKAM PATŘIT A POTŘEBU MOCI. LIŠÍ SE POUZE TÍM, JAKY MAJÍ VNITŘNÍ ŽEBRÍČEK PRIORITY TĚCHTO POTŘEB.

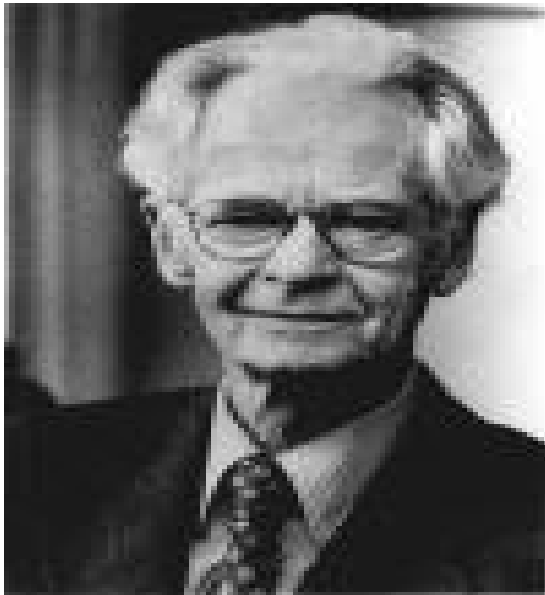
**Achiever** - má tendenci excelovat a oceňuje časté potvrzování toho, jak je dobrý. Vyhýbá se riziku, ze kterého není patrný zisk, nebo kde je pravděpodobnost neúspěchu příliš vysoká.

**Affiliation seeker** - ten, který chce hlavně někam patřit - má tendenci vyhledávat zejména harmonické vztahy s ostatními lidmi. Jsou konformní. Vyhledávají spíše souhlas, než uznání.

**Power seeker** - ten, který má silnou potřebu moci - má tendenci k síle a moci, a to buď kvůli ovládnutí lidí nebo kvůli dosažení cíle. Nevyhledává ani uznání ani ocenění, stačí mu pouze souhlasná dohoda.



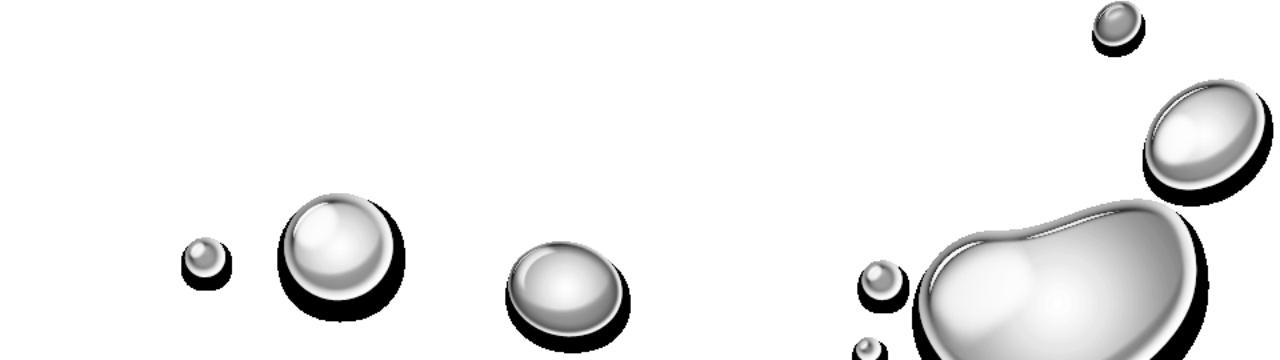
# SKINNEROVA TEORIE POZITIVNÍHO POSÍLENÍ



- americký psycholog, (\*1904 - †1990), zastánce behaviorismu
- IDEA JEHO TEORIE POZITIVNÍHO POSILOVÁNÍ JE ZALOŽENA NA PROSTÉ MYŠLENCE: DŮSLEDKY (CHOVÁNÍ) OVLIVŇUJÍ CHOVÁNÍ.
- V centru této teorie stojí tři pravidla důsledků:
  1. důsledky, které dávají odměnu posilují chování,
  2. důsledky, které poskytují potrestání chování oslabují a
  3. v případě, že důsledky, které neposkytují ani odměnu ani potrestání chování vyhasíná



# LITERATURA

- Trachtová, E. a kol.: Potřeby nemocného v ošetrovatelském procesu. Brno, IDVPZ 2004.
  - Šamánková, M.: Lidské potřeby ve zdraví a nemoci. Praha: Grada, 2011.
  - Atkinson, R.L. a kol.: Psychologie. Praha, Portál 2003.
- 



VÝSTUP DNEŠNÍ PŘEDNÁŠKY

TEST 24. 9. 2018 (ev. 1. 10.)

ROZSAH 20 OTÁZEK – 15  
MINUT



